

РЕЦЕНЗІЯ

Купчинська Лариса. Українські меценати Іванна і Мар'ян Коці: Подарована колекція творів мистецтва XVIII–XX століть: Каталог / Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника. Відділення «Палац мистецтв імені Тетяни та Омеляна Антоновичів». – Львів, 2011. – 316 с., 125 кол. іл.

Праця Лариси Купчинської присвячена каталожному описові малярської і скульптурної колекції Мар'яна Коця, що була за життя його подарована Львівській національній науковій бібліотеці В. Стефаника, меценатом якої тривалий час було подружжя М. і І. Коців. Книжка розпочинається біографічним нарисом «Видатний подвижник української культури» про життя та діяльність Мар'яна Коця (1922–2011). На сьогодні – це одна з найдокладніших наукових біографій одного з найбільших меценатів української культури другої половини ХХ ст. Існує хіба ще публіцистичний нарис про нього в книзі шевченківського лауреата Михайла Слабошпицького «Українські меценати».

Мар'ян Коць був меценатом і наших інститутських видань. Завдяки його спонсорській допомозі з'явилося кілька томів Українського археографічного щорічника. Після трьох томів перших книжок УАЩ наступила перерва. Зокрема вона була викликана й відсутністю коштів на видання. Але, коли Я. Федорук лише спитав М. Коця, чи не захотів би він в рамках свого видавництва видавати УАЩ, той відразу радо погодився і в результаті цього наше періодичне видання було відновлено. У 1996 р. він фінансував ювілейний збірник на пошану 70-річчя заступника директора Інституту української археографії та джерелознавства НАНУ ім. М. Грушевського Ярослава Дашкевича «Марра Mundi» (Батько Я. Дашкевича Роман був вихователем молодого М. Коця в львівському «Лузі» у 1930-х) М. Коць підтримував багато видань. Він давав гроші на харківські україн-

ські періодичні видання і видавництва. Зокрема й на журнал «Березіль», «Бористен» (Дніпропетровськ), «Світовид» (Київ). Давав кошти на «Українську газету» в Києві.

У списку видань «Видавництва М. Коця» фігурує до 100 назв книжок. В репертуарі його видавництва переважали наукові та мистецькі й мистецтвознавчі видання. Лариса Купчинська у своїй передмові наводить цілу низку назв книжок, які побачили світло денне завдяки щедрій спонсорській підтримці цієї щедрої для української культури людини. М. Коць входив до складу фундації Східноєвропейського дослідного інституту ім. В. Липинського у Філадельфії (був радником СХЕДІІ) і давав гроші на видання повного зібрання праць В'ячеслава Липинського. У кінці 1980-х – на початку 2000-х років Інститут за допомогою М. Коця видав «Україну на переломі», «Листи до братів-хліборобів», «Листування В. Липинського. Том 1». Він підтримував ідею відновлення журналу «Наше минуле» Сергія Білоконя, сприяв виданню збірника документів «Мирні переговори між Українською Державою та РСФРР 1918 р.», «Пантелеймон Куліш. Листи до М.Д. Білозерського», «Листи М. Грушевського до К. Студинського», давав гроші на видання спогадів Галини Журби, Лариси Крушельницької, Володимира Старосольського.

М. Коць був одним з найактивніших діячів Асоціації дослідників голодоморів в Україні. Він дав кошти на низку видань цієї асоціації. Зокрема на «Голод в Україні. 1946–1947 рр.: Документи і матеріали», «Чорні жнива: Голод 1932–1933 роки у Валківському і Коломацькому районах Харківщини», «Голодомори в Україні 1921–1923, 1932–1933, 1946–1947: Злочини проти народу», «Голодомор в Україні 1932–1933 рр: Бібліографічний покажчик». У видавництві М. Коця друкувалися збірники наукових статей з низки міжнародних конференції, присвячених голодомору. Серед них: «Голод 1946–1947 років в Україні: причини і наслідки»(1997), «Голод-геноцид 1933 року в Україні: історико-політологічний аналіз соціально-демографічних та морально-психологічних наслідків» (1998), «Геноцид українського народу: історична пам'ять та політико-правова оцінка» (2000).

Мар'ян Коць видавав багато книжок з історії музики. Зокрема фундаментальний нотний корпус «Українські народні мелодії» Зіновія Лиська (Нью-Йорк, 1961), книжку З. Лиська «Піонери музичного мистецтва в Галичині (1994), В. Витвицького «Максим Березовський. Життя і творчість» (1974), підручник Л. Корній у трьох томах «Історія української музики» (1996, 1998, 2001), праці І. Лисенка «Словник співаків України» (1997). По образотворчому мистецтву М. Коцем були видані такі книжки: Л. Соколюк (2002) «Графіка бойчукістів», О. Федорука «Микола Бутович: Життя і творчість» (2002), О. Федорук «Людмила Морозова» (2003).

Любитель музики – Мар'ян Коць підтримував міжнародний київський фестиваль «Київ Мюзик Фест», який організував Іван Карабиць. В рамках фестивалю протягом 1991–1995 років провадився конкурс на визначення кращого українського композитора. Його переможцями були Мирослав Скорик і Левко Колодуб. Як експерт Національної комісії з питань повернення в Україні культурних цінностей, М. Коць сприяв привезенню на Батьківщину мистецьких колекцій і архіву художниці Людмили Морозової, хореографа Василя Авраменка, етнографа Юрія Шумовського, письменника Василя Барки. М. Коць був великим прихильником «Музея гетьманства» на Подолі в Києві, одним з його фінансових творців. На кошти М. та І. Коців була відреставрована і упоряджена за останнім словом бібліотечної техніки будівля на Ковжуна, 8 у Львові. Там тепер знаходиться Науковий відділ періодичних видань імені Мар'яна та Івanni Коців (2002). Для цієї бібліотеки М. Коць подарував свою книгозбірню, яка налічує 8,5 тисяч книжок. Також туди була подарована і його колекція мистецьких творів, якій власне і присвячена рецензована праця Лариси Купчинської.

Мар'ян Коць був не лише меценатом культури, а надзвичайно чуйною людиною, в душі якої знаходило місце співчуття до особистого горя простої людини. Він не залишав на одинці з нещастям жодну особу, якій міг хоч чимось допомогти. Завжди буду вдячний М. Коцеві за організацію та фінансову допомогу при лікуванні мого єдиного сина Богдана. Вважаю 1995 рік, коли він потрапив у шпиталь Філадельфії його другим народженням.

Книга Л. Купчинської по праву може вважатися гідним пам'ятником людини, яка все життя своє віддала служінню українській нації в царині культури. І треба віддати належне авторці, зробила вона свою працю надзвичайно ретельно і якісно. Що не так часто трапляється серед літератури цього жанру.

Авторка не лише подала зображення усіх художніх творів, що надійшли з колекції М. Коця, а їх 125, але й супроводила кожного митця, картини якого були в колекціонера, докладною мистецько-бібліографічною характеристикою. Всього в каталозі уміщено 62 біографічні довідки про художників, що працювали в Україні або вже як українські митці-емігранти, змушені були жити і діяти у світах далеко від Батьківщини. Зібрати таку інформацію про митців було нелегко, бо серед досить знаних, видатних працівників різця і пензля, таких як Т. Шевченко, О. Архипенко, В. Кричевський, більшість інших художників все ж мало відомі в Україні, і розшукати про них друкований матеріал було зовсім нелегко. Іноді доводилося перегортати сотні чисел рідкісних у нас емігрантських видань: такі приміром, як газета «Свобода» або журнали «Київ» чи «Нотатки з мистецтва» (обидва виходили у Філадельфії). Усіх художників з колекції М. Коця можна розділити на три групи: стара школа XIX – поч. XX ст.: Т. Шевченко, Т. Копистинський, С. Васильківський, П. Левченко, М. Бурачек, І. Труш, В. Кричевський. Друга група – митці, що народилися в останніх роках XIX або на початку XX ст.: Я. Гніздовський, Л. Гец, Д. Горняткевич, Е. Козак, В. Цимбал, О. Кульчицька, Л. Морозова, П. Капшученко, М. Черешньовський та ін. В останні роки він почав збирати твори молодшого покоління художників, народжених в середині XX ст.: О. Костецький, Р. Вовк, Р. Демко, П. Ємець, Е. Уілсон та ін.

В колекції переважають твори українських митців і національна тематика. Хоч є й декілька робіт європейських майстрів. Деякі з картин та скульптур мають значну мистецьку вартість.

М. Коць і сам був скульптором аматором. В його колекції присутні три роботи: «Любіть Україну. Відповідальність», «Голодомор в Україні», «Лицемірство».

До каталогу додана й досить обширна вибрана бібліографія про художників, твори яких зібрав М. Коць. Крім регестових статей упорядниця підбрала цікаві вислови визначних мистецтвознавців про твори цих художників та оцінку їхньої творчості. Наводяться вислови і самих митців про власну творчість. Інформативна насиченість біографем художників дає можливість використовувати їх як самостійний за значенням матеріал.

Ігор Гирич